Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 26ης Μαΐου 2016*

[Κείμενο όπως έχει διορθωθεί με διάταξη της 29ης Ιουνίου 2016]

«Προδικαστική παραπομπή — Προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Κανονισμός (ΕΚ, Ευρατόμ) 2988/95 — Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) — Κανονισμός (ΕΚ) 1083/2006 — Ανάθεση από τον δικαιούχο των κονδυλίων, υπό την ιδιότητα της αναθέτουσας αρχής, συμβάσεως με αντικείμενο την υλοποίηση της επιδοτούμενης δράσεως — Έννοια της "παρατυπίας" — Κριτήριο που αφορά την "παραβίαση του δικαίου της Ένωσης" — Διαδικασίες ανάθεσης συμβάσεων αντίθετες προς την εθνική νομοθεσία — Χαρακτήρας των δημοσιονομικών διορθώσεων στις οποίες προβαίνουν τα κράτη μέλη — Διοικητικά μέτρα ή κυρώσεις»

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-260/14 και C-261/14,

με αντικείμενο αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Curtea de Apel Bacău (εφετείου του Bacău, Ρουμανία) με αποφάσεις της 8ης Μαΐου 2014, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 30 Μαΐου 2014, στο πλαίσιο των διαδικασιών

Județul Neamț (C-260/14),

Județul Bacău (C-261/14)

κατά

Ministerul Dezvoltării Regionale şi Administraţiei Publice,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J. L. da Cruz Vilaça, πρόεδρο τμήματος, F. Biltgen, A. Borg Barthet, E. Levits (εισηγητή) και M. Berger, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Y. Bot

γραμματέας: A. Calot Escobar

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— [Όπως έχει διορθωθεί με διάταξη της 29ης Ιουνίου 2016] η Ρουμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους R. H. Radu και V. Angelescu, καθώς και από την D. M. Bulancea,

— η Ουγγρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους Z. Fehér και G. Koós καθώς και από την A. Pálfy,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ρουμανική.

— η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. Bulterman και B. Koopman,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους B.-R. Killmann και A. Ştefănuc,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Ιανουαρίου 2016,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία των άρθρων 1, 2 και 4 και του άρθρου 5, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 2988/95 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1995, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ 1995, L 312, σ. 1), καθώς και του άρθρου 2, σημείο 7, και του άρθρου 98 του κανονισμού (ΕΚ) 1083/2006 του Συμβουλίου, της 11ης Ιουλίου 2006, περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) 1260/1999 (ΕΕ 2006, L 210, σ. 25).

2 Οι αιτήσεις αυτές υποβλήθηκαν στο πλαίσιο δύο ενδίκων διαφορών μεταξύ, αφενός, του Judeţul Neamţ (νομός Neamţ) και του Judeţul Bacău (νομός Bacău), αντιστοίχως, και, αφετέρου, του Ministerul Dezvoltării Regionale şi Administraţiei Publice (Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης και Δημόσιας Διοίκησης), σχετικά με το κύρος δύο διοικητικών πράξεων που το τελευταίο εξέδωσε σε βάρος τους περί επιβολής, υπό την ιδιότητα αυτών ως αναθέτουσας αρχής έχουσας οργανώσει διαδικασία συνάψεως δημόσιων συμβάσεων σχετικά με τις χρηματοδοτούμενες δράσεις, υποχρεώσεως επιστροφής μέρους του ποσού των κονδυλίων των οποίων ήταν αποδέκτες.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Το άρθρο 1 του κανονισμού 2988/95 ορίζει τα εξής:

«1. Για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων θεσπίζονται γενικοί κανόνες σχετικά με ομοιογενείς ελέγχους, καθώς και με διοικητικά μέτρα και κυρώσεις για τις παρατυπίες βάσει του κοινοτικού δικαίου.

2. Παρατυπία συνιστά κάθε παράβαση διάταξης του κοινοτικού δικαίου που προκύπτει από πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα, με πραγματικό ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο γενικός προϋπολογισμός των Κοινοτήτων ή προϋπολογισμός διαχειριζόμενος από τις Κοινότητες, είτε με τη μείωση ή ματαίωση εσόδων που προέρχονται από ίδιους πόρους που εισπράττονται απευθείας για λογαριασμό της Κοινότητας, είτε με αδικαιολόγητη δαπάνη.»

4 Το άρθρο 2 του εν λόγω κανονισμού ορίζει τα εξής:

«1. Οι έλεγχοι και τα διοικητικά μέτρα και κυρώσεις θεσπίζονται μόνον εφόσον απαιτούνται για την εξασφάλιση της ορθής εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου. Πρέπει να εξασφαλίζουν αποτελεσματική, σύμμετρη και αποτρεπτική προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Κοινοτήτων.

2. Καμία διοικητική κύρωση δεν απαγγέλλεται εάν δεν προβλέπεται από κοινοτική πράξη προγενέστερη της παρατυπίας. Σε περίπτωση μεταγενέστερης τροποποίησης των διατάξεων περί επιβολής διοικητικών κυρώσεων που περιέχονται σε κοινοτικούς κανόνες, ισχύουν αναδρομικώς οι λιγότερο αυστηρές διατάξεις.

3. Οι διατάξεις του κοινοτικού δικαίου προσδιορίζουν τη φύση και την έκταση των διοικητικών μέτρων και κυρώσεων που απαιτούνται για την ορθή εφαρμογή των συγκεκριμένων κανόνων ανάλογα με τη φύση και τη σοβαρότητα της παρατυπίας, του παρασχεθέντος πλεονεκτήματος ή του αποκτηθέντος οφέλους και του βαθμού ευθύνης.

4. Με την επιφύλαξη του εφαρμοστέου κοινοτικού δικαίου, οι διαδικασίες εφαρμογής των κοινοτικών ελέγχων, μέτρων και κυρώσεων διέπονται από το δίκαιο των κρατών μελών.»

5 Το άρθρο 4 του ιδίου κανονισμού έχει ως εξής:

«1. Κάθε παρατυπία συνεπάγεται, κατά γενικό κανόνα, την αφαίρεση του αδικαιολογήτως αποκτηθέντος οφέλους:

— με την υποχρέωση καταβολής των οφειλομένων ή επιστροφής των αδικαιολογήτως εισπραχθέντων ποσών,

— με την ολική ή μερική κατάπτωση της εγγύησης που έχει συσταθεί για την υποστήριξη της αίτησης παρασχεθέντος οφέλους ή για την είσπραξη προκαταβολής.

2. Η εφαρμογή των μέτρων της παραγράφου 1 περιορίζεται στην αφαίρεση του εξασφαλισθέντος οφέλους προσαυξημένου, εφόσον προβλέπεται, με τόκους που δύνανται να καθοριστούν κατ' αποκοπήν.

3. Οι πράξεις οι οποίες αποδεδειγμένως αποσκοπούν στην εξασφάλιση οφέλους αντίθετου προς τους στόχους των εκάστοτε εφαρμοστέων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου, με την τεχνητή δημιουργία των προϋποθέσεων κτήσης αυτού του οφέλους, έχουν ως συνέπεια, ανάλογα με την περίπτωση, είτε τη μη εξασφάλιση είτε την αφαίρεση του οφέλους.

4. Τα μέτρα του παρόντος άρθρου δεν θεωρούνται κυρώσεις.»

6 Το άρθρο 5 του κανονισμού 2988/95 ορίζει τα εξής:

«1. Οι εκ προθέσεως ή εξ αμελείας παρατυπίες μπορούν να επισύρουν τις ακόλουθες διοικητικές κυρώσεις:

α) πληρωμή διοικητικού προστίμου·

β) πληρωμή ποσού το οποίο να υπερβαίνει τα αδικαιολογήτως εισπραχθέντα ή κακώς μη καταβληθέντα ποσά, προσαυξημένα ενδεχομένως με τόκους. Το επιπλέον αυτό ποσό, το οποίο καθορίζεται βάσει ποσοστού που θα οριστεί στις ειδικές διατάξεις, δεν μπορεί να υπερβαίνει το ύψος που είναι απολύτως αναγκαίο για να του προσδώσει αποτρεπτικό χαρακτήρα·

γ) ολική ή μερική αφαίρεση του παρασχεθέντος από την κοινοτική νομοθεσία οφέλους, ακόμη και αν ο φορέας έχει λάβει αδικαιολογήτως μέρος μόνο αυτού του οφέλους·

[...]»

7 Το άρθρο 1, τελευταίο εδάφιο, του κανονισμού 1083/2006 ορίζει τα εξής:

«[...] ο παρών κανονισμός καθορίζει τις αρχές και τους κανόνες όσον αφορά την εταιρική σχέση, τον προγραμματισμό, την αξιολόγηση, τη διαχείριση, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής διαχείρισης, την παρακολούθηση και τον έλεγχο με βάση τις συντρέχουσες αρμοδιότητες των κρατών μελών και της Επιτροπής.»

8 Το άρθρο 2, σημείο 7, του εν λόγω κανονισμού ορίζει:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

[...]

7) "παρατυπία": κάθε παράβαση διάταξης του κοινοτικού δικαίου, η οποία είναι αποτέλεσμα πράξης ή παράλειψης οικονομικού φορέα και ζημιώνει ή ενδέχεται να ζημιώσει τον γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης με χρέωση αδικαιολόγητης δαπάνης».

9 Το άρθρο 98 του ίδιου κανονισμού προβλέπει:

«1. Τα κράτη μέλη φέρουν κατά πρώτο λόγο την ευθύνη για τη δίωξη των παρατυπιών, ενεργώντας κατόπιν αποδείξεων για οιαδήποτε μείζονα τροποποίηση επηρεάζει τη φύση ή τους όρους εφαρμογής ή ελέγχου μιας παρέμβασης, και πραγματοποιώντας τις αναγκαίες δημοσιονομικές διορθώσεις.

2. Το κράτος μέλος προβαίνει στις απαιτούμενες δημοσιονομικές διορθώσεις όσον αφορά τις μεμονωμένες ή συστημικές παρατυπίες που διαπιστώνονται σε πράξεις ή επιχειρησιακά προγράμματα. Οι διορθώσεις που διενεργούνται από το κράτος μέλος συνίστανται στην ακύρωση του συνόλου ή μέρους της δημόσιας συνεισφοράς του επιχειρησιακού προγράμματος. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη τη φύση και τη σοβαρότητα των παρατυπιών και την οικονομική απώλεια του Ταμείου.

Τα κεφάλαια από τα Ταμεία που αποδεσμεύονται με τον τρόπο αυτόν μπορούν να επαναχρησιμοποιούνται από το κράτος μέλος έως τις 31 Δεκεμβρίου 2015 για το σχετικό επιχειρησιακό πρόγραμμα σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 3.

3. Η συνεισφορά που ακυρώνεται σύμφωνα με την παράγραφο 2 δεν επιτρέπεται να επαναχρησιμοποιηθεί για την ή τις πράξεις οι οποίες αποτέλεσαν αντικείμενο διόρθωσης, ούτε, στην περίπτωση που η δημοσιονομική διόρθωση πραγματοποιείται λόγω συστημικής παρατυπίας, για υφιστάμενες πράξεις στο σύνολο ή μέρος του άξονα προτεραιότητας στον οποίο συνέβη η εν λόγω συστημική παρατυπία.

[...]»

10 Ο κανονισμός (ΕΕ) 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) 1083/2006 (ΕΕ 2013, L 347, σ. 320), αντικαθιστά, από 1ης Ιανουαρίου 2014, τον κανονισμό 1083/2006.

11 Το άρθρο 2, σημείο 36, του κανονισμού 1303/2013 έχει ως εξής:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

[...]

36) "παρατυπία": κάθε παράβαση του ενωσιακού δικαίου ή του σχετικού με την εφαρμογή του εθνικού δικαίου, η οποία προκύπτει από πράξη ή παράλειψη οικονομικού φορέα που εμπλέκεται στην [υλοποίηση του συστήματος] των [ευρωπαϊκών διαρθρωτικών και επενδυτικών] ταμείων, και η οποία ζημιώνει ή ενδέχεται να ζημιώσει τον προϋπολογισμό της Ένωσης με καταλογισμό αδικαιολόγητης δαπάνης στον προϋπολογισμό της Ένωσης».

12 Η οδηγία 2004/18/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 2004, περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης δημόσιων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών (ΕΕ 2004, L 134, σ. 114), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 1422/2007 της Επιτροπής, της 4ης Δεκεμβρίου 2007 (ΕΕ 2007, L 317, σ. 34) (στο εξής: οδηγία 2004/18), προβλέπει στην αιτιολογική της σκέψη 2 τα εξής:

«Η ανάθεση των συμβάσεων που συνάπτονται στα κράτη μέλη για λογαριασμό του κράτους, των αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης ή περιφερειακής διοίκησης και άλλων οργανισμών δημοσίου δικαίου υπόκειται στην τήρηση των αρχών της Συνθήκης, ιδίως στην αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, στην αρχή της ελευθερίας της εγκατάστασης και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, καθώς και στις αρχές που απορρέουν από αυτές, όπως η αρχή της ίσης μεταχείρισης, η αρχή της αποφυγής των διακρίσεων, η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, η αρχή της αναλογικότητας και η αρχή της διαφάνειας. Εντούτοις, για δημόσιες συμβάσεις που υπερβαίνουν κάποια αξία, είναι σκόπιμο να εκπονούνται διατάξεις κοινοτικού συντονισμού των εθνικών διαδικασιών για τη σύναψη αυτών των συμβάσεων, οι οποίες να βασίζονται σε αυτές τις αρχές προκειμένου να διασφαλίζουν τα αποτελέσματά τους και να εγγυώνται το άνοιγμα των δημοσίων συμβάσεων στον ανταγωνισμό. Συνεπώς, αυτές οι διατάξεις συντονισμού θα πρέπει να ερμηνεύονται σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές που αναφέρονται ανωτέρω καθώς και σύμφωνα με τους άλλους κανόνες της Συνθήκης.»

13 Το άρθρο 7 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ποσά των κατώτατων ορίων των δημοσίων συμβάσεων», προβλέπει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις δημόσιες συμβάσεις που δεν εξαιρούνται δυνάμει των εξαιρέσεων που προβλέπονται στα άρθρα 10 και 11 και στα άρθρα 12 έως 18, και των οποίων η εκτιμώμενη αξία εκτός φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) είναι ίση προς ή ανώτερη από τα ακόλουθα κατώτατα όρια:

α) 133 000 ευρώ, για τις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και υπηρεσιών, εκτός αυτών που καλύπτονται από το σημείο β), τρίτη περίπτωση, που συνάπτονται από τις αναθέτουσες αρχές οι οποίες είναι κεντρικές κυβερνητικές αρχές του παραρτήματος IV· [...]

β) 206 000 ευρώ:

— για τις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και υπηρεσιών που συνάπτονται από αναθέτουσες αρχές άλλες από εκείνες που αναφέρονται στο παράρτημα IV,

— για τις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών που συνάπτονται από τις αναθέτουσες αρχές οι οποίες αναφέρονται στο παράρτημα IV και οι οποίες δραστηριοποιούνται στον τομέα της άμυνας, όταν οι συμβάσεις αφορούν προϊόντα τα οποία δεν καλύπτει το παράρτημα V,

— για τις δημόσιες συμβάσεις υπηρεσιών που συνάπτονται από οποιαδήποτε αναθέτουσα αρχή και οι οποίες έχουν ως αντικείμενο υπηρεσίες της κατηγορίας 8 του παραρτήματος II A, υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών της κατηγορίας 5 των οποίων οι θέσεις στο [Κοινό Λεξιλόγιο για τις Δημόσιες Συμβάσεις] είναι αντίστοιχες με τους αριθμούς αναφοράς CPC 7524, 7525 και 7526, ή/και υπηρεσίες που αναφέρονται στο παράρτημα II B·

γ) 5 150 000 ευρώ για τις δημόσιες συμβάσεις έργων.»

Το ρουμανικό δίκαιο

14 Το άρθρο 1 του ordonanță Guvernului nr. 79/2003 privind controlul și recuperarea fondurilor comunitare, precum și a fondurilor de cofinanțare aferente utilizate necorespunzător (κυβερνητικού διατάγματος 79/2003 περί ελέγχου και ανακτήσεως κοινοτικών πόρων και συγχρηματοδοτούμενων ποσών που χρησιμοποιήθηκαν καταχρηστικώς, *Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 622, της 30ής Αυγούστου 2003), ως ίσχυε κατά τον χρόνο των συμβάσεων χρηματοδοτήσεως και των διαδικασιών συνάψεως δημοσίων συμβάσεων οι οποίες οργανώθηκαν για την υλοποίηση των επίμαχων στο πλαίσιο της κύριας δίκης επιδοτούμενων δράσεων (στο εξής: OG 79/2003), ορίζει τα εξής:

«Το παρόν διάταγμα ρυθμίζει τις δραστηριότητες διαπιστώσεως και ανακτήσεως των αχρεωστήτως καταβληθέντων από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και/ή τα συναφή ταμεία συγχρηματοδοτήσεως ποσών εν είδει μη επιστρεπτέας χρηματοδοτικής συνδρομής προς τη Ρουμανία, κατόπιν παρατυπίας.»

15 Το άρθρο 2 του OG 79/2003 προβλέπει τα εξής:

«Για τους σκοπούς του παρόντος διατάγματος, νοούνται ως:

a) παρατυπία, οποιαδήποτε προσβολή των αρχών της νομιμότητας, της κανονικότητας και της συμμορφώσεως τις οποίες καθιερώνουν οι εθνικές και/ή κοινοτικές νομικές διατάξεις, καθώς και οι διατάξεις των συμβάσεων ή οποιασδήποτε άλλης νομικής πράξεως συναφθείσας βάσει των ανωτέρω διατάξεων, η οποία ζημιώνει τον γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και/ή τους προϋπολογισμούς που διαχειρίζεται η ίδια ή τρίτος εξ ονόματός της, καθώς και τους προϋπολογισμούς από τους οποίους προέρχεται η σχετική συγχρηματοδότηση, με αδικαιολόγητη δαπάνη·

[...]

d) πιστώσεις του προϋπολογισμού απορρέουσες από παρατυπία, τα ποσά που πρέπει να ανακτηθούν από τον γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και/ή από τους προϋπολογισμούς που διαχειρίζεται η ίδια ή τρίτος εξ ονόματός της, καθώς και/ή από τους προϋπολογισμούς από τους οποίους προέρχεται η σχετική συγχρηματοδότηση, κατόπιν παράτυπης χρήσεως των κοινοτικών πόρων και των ποσών που απορρέουν από τη σχετική συγχρηματοδότηση και/ή κατόπιν της αδικαιολόγητης εισπράξεως ποσών στο πλαίσιο μέτρων που αποτελούν μέρος του συστήματος πλήρους ή μερικής χρηματοδοτήσεως των πόρων αυτών·

[...]»

16 Το άρθρο 4 του OG 79/2003 ορίζει τα εξής:

«1. Αποτελούν αντικείμενο ανακτήσεως των πιστώσεων του προϋπολογισμού που απορρέουν από παρατυπία τα αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά από κοινοτικούς πόρους και/ή από τη σχετική συγχρηματοδότηση, τα τραπεζικά έξοδα, περιλαμβανομένων των παρεπόμενών τους εξόδων, καθώς και τα λοιπά έξοδα που εκ του νόμου βαρύνουν τον οφειλέτη.

[…]»

17 Κατά την ημερομηνία του ελέγχου από την αρμόδια αρχή των επίμαχων στο πλαίσιο της κύριας δίκης επιδοτούμενων δράσεων, το ordonanță de urgență a Guvernului nr. 66/2011 privind prevenirea, constatarea și sancționarea neregulilor apărute în obținerea și utilizarea fondurilor europene și/sau a fondurilor publice naționale aferente acestora (επείγον κυβερνητικό διάταγμα 66/2011 περί προλήψεως, διαπιστώσεως και επιβολής κυρώσεων για τις παρατυπίες κατά την είσπραξη και τη χρήση ευρωπαϊκών και/ή συναφών εθνικών δημόσιων πόρων, *Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 461, της 30ής Ιουνίου 2011) (στο εξής: OUG 66/2011), είχε αντικαταστήσει το OG 79/2003.

18 Το άρθρο 2 του OUG 66/2011 ορίζει:

«Για τους σκοπούς του παρόντος διατάγματος, νοούνται ως:

a) παρατυπία, οποιαδήποτε προσβολή των αρχών της νομιμότητας, της κανονικότητας και της συμμορφώσεως τις οποίες καθιερώνουν οι εθνικές και/ή κοινοτικές νομικές διατάξεις, καθώς και οι διατάξεις των συμβάσεων ή οποιασδήποτε άλλης νομικής πράξεως συναφθείσας βάσει των ανωτέρω διατάξεων, η οποία είναι προϊόν πράξεως ή απραξίας του αποδέκτη ή της αρμόδιας αρχής για τη διαχείριση ευρωπαϊκών πόρων και η οποία προκαλεί ή δύναται να προκαλέσει ζημία στον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στους προϋπολογισμούς των διεθνών δημόσιων χρηματοδοτών και/ή τους συναφείς προς αυτούς εθνικούς δημόσιους πόρους, με ποσό που καταβλήθηκε αχρεωστήτως·

[...]

h) δραστηριότητα διαπιστώσεως παρατυπίας, η δραστηριότητα ελέγχου/έρευνας που οι αρμόδιες αρχές ασκούν σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος διατάγματος, προκειμένου να διαπιστωθεί η ύπαρξη παρατυπίας·

i) δραστηριότητα βεβαιώσεως των πιστώσεων του προϋπολογισμού που απορρέουν από παρατυπία, η δραστηριότητα με την οποία εγγράφεται και βεβαιώνεται η υποχρέωση πληρωμής που απορρέει από τη διαπιστωθείσα παρατυπία, με την έκδοση χρεωστικού σημειώματος·

[...]

ο) εφαρμογή δημοσιονομικών διορθώσεων, τα διοικητικά μέτρα που λαμβάνουν οι αρμόδιες αρχές σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος επείγοντος διατάγματος, τα οποία συνίστανται στον αποκλεισμό από τη χρηματοδότηση από ευρωπαϊκούς και/ή τους συναφείς εθνικούς δημόσιους πόρους των δαπανών για τις οποίες διαπιστώθηκε παρατυπία·

[...]»

19 Το άρθρο 27, παράγραφος 1, του OUG 66/2011 προβλέπει:

«Στην περίπτωση που διαπιστωθούν παρατυπίες σχετικά με την από τον αποδέκτη εφαρμογή των διατάξεων περί των διαδικασιών συνάψεως δημόσιας συμβάσεως, όσον αφορά τόσο τις ισχύουσες εθνικές ρυθμίσεις περί των δημοσίων συμβάσεων όσο και τις ειδικές διαδικασίες που έχουν εφαρμογή επί των ιδιωτών αποδεκτών, εκδίδεται σημείωμα περί διαπιστώσεως παρατυπιών και προσδιορισμού δημοσιονομικών διορθώσεων, κατ' εφαρμογήν των διατάξεων των άρθρων 20 και 21.»

20 Το άρθρο 28 του OUG 66/2011 ορίζει:

«Η αξία της βεβαιούμενης βάσει των διατάξεων του άρθρου 27 πιστώσεως του προϋπολογισμού υπολογίζεται μέσω του προσδιορισμού των δημοσιονομικών διορθώσεων σύμφωνα με τις διατάξεις του παραρτήματος.»

21 Στον πίνακα του παραρτήματος του OUG 66/2011, σχετικά με τις συμβάσεις αξίας χαμηλότερης των κατωτάτων ορίων τα οποία προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία περί δημοσίων συμβάσεων προκειμένου να προσδιοριστεί αν υφίσταται υποχρέωση δημοσιεύσεως στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, το σημείο 2.3 προβλέπει, όσον αφορά τις παραβάσεις που συνίστανται σε εφαρμογή παράνομων κριτηρίων προεπιλογής και επιλογής ή παραγόντων εκτιμήσεως, την εφαρμογή διορθώσεως/μειώσεως ίσης με το 10 % της αξίας της σχετικής συμβάσεως, η οποία δύναται να μειωθεί στο 5 %, αναλόγως της σοβαρότητας.

Οι διαφορές της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

22 Στο πλαίσιο του περιφερειακού επιχειρησιακού προγράμματος για την περίοδο 2007-2013, δύο όμορες περιφερειακές διοικήσεις της Ρουμανίας, ο νομός Neamț (υπόθεση C-260/14) και ο νομός Bacău (υπόθεση C-261/14), έλαβαν χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ). Η χρηματοδότηση χορηγήθηκε μέσω συμβάσεως χρηματοδοτήσεως συναφθείσας μεταξύ του Ministerul Dezvoltarii Regionale şi Turismului (Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Τουρισμού), ως διαχειριστικής αρχής του περιφερειακού επιχειρησιακού προγράμματος 2007-2013, και των αντίστοιχων δύο περιφερειακών διοικήσεων.

23 Στο πλαίσιο της υποθέσεως C-260/14, η σύμβαση χρηματοδοτήσεως αφορά την αποκατάσταση, την επέκταση και τον εκσυγχρονισμό ενός σχολικού συγκροτήματος στην πόλη Roman (Ρουμανία), η οποία βρίσκεται περίπου σαράντα χιλιόμετρα βόρεια της πόλεως του Bacău (Ρουμανία). Η τελευταία αυτή πόλη βρίσκεται περίπου 300 χιλιόμετρα βόρεια του Βουκουρεστίου (Ρουμανία), σε απόσταση 370 χιλιομέτρων από τη βουλγαρική μεθόριο, πέρα από τα ανατολικά Καρπάθια και κοντά στα σύνορα με τη Μολδαβία στα ανατολικά και την Ουκρανία στα βόρεια. Ο νομός Neamț, αποδέκτης των κονδυλίων, υπό την ιδιότητα της αναθέτουσας αρχής, δημοσίευσε πρόσκληση υποβολής προσφορών για τη σύναψη δημόσιας συμβάσεως παροχής ελεγκτικών υπηρεσιών αξίας περίπου 20 264,18 ευρώ, κατόπιν της οποίας συνήφθη σύμβαση παροχής ελεγκτικών υπηρεσιών αξίας 19 410,12 ευρώ.

24 Στο πλαίσιο της υποθέσεως C-261/14, η σύμβαση χρηματοδοτήσεως αφορά την αποκατάσταση επαρχιακής οδού. Ο νομός Bacău διοργάνωσε ανοικτό διαγωνισμό για τη σύναψη δημόσιας συμβάσεως έργου αξίας 2 820 515 ευρώ, κατόπιν της οποίας συνήφθη σύμβαση εκτελέσεως εργασιών στις 17 Σεπτεμβρίου 2009.

25 Από τα στοιχεία που προσκομίστηκαν στο Δικαστήριο προκύπτει ότι, στο πλαίσιο των δύο αυτών διαδικασιών, το Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Δημόσιας Διοίκησης έκρινε ότι οι όροι που είχε θέσει τόσο ο νομός Neamț όσο και ο νομός Bacău ήταν παράνομοι υπό το πρίσμα των κανόνων του εθνικού δικαίου για τις δημόσιες συμβάσεις. Υπό τις συνθήκες αυτές, το εν λόγω υπουργείο επέβαλε δημοσιονομική διόρθωση αντιπροσωπεύουσα 5 % αντιστοίχως του ποσού των επίμαχων συμβάσεων.

26 Κατόπιν τούτου, ο νομός Neamț και ο νομός Bacău άσκησαν προσφυγές κατά των αντίστοιχων αποφάσεων περί επιβολής δημοσιονομικών διορθώσεων. Στο μέτρο που αυτές απορρίφθηκαν από το Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Δημόσιας Διοίκησης, οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης προσέφυγαν ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου προκειμένου να επιτύχουν την ακύρωση των ως άνω αποφάσεων.

27 Στο πλαίσιο των δικών αυτών, το αιτούν δικαστήριο καλείται να αποφανθεί, μεταξύ άλλων, ως προς την ύπαρξη «παρατυπίας» κατά την έννοια του κανονισμού 2988/95 ή του κανονισμού 1083/2006, και, ενδεχομένως, ως προς τη φύση των δημοσιονομικών διορθώσεων που επιβλήθηκαν από το εν λόγω υπουργείο.

28 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Curtea de Apel Bacău (εφετείο του Bacău, Ρουμανία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα, το πρώτο εκ των οποίων αφορά ειδικά την υπόθεση C-260/14, ενώ το δεύτερο, τρίτο και τέταρτο ερώτημα είναι ουσιαστικά πανομοιότυπα στις υποθέσεις C-260/14 και C-261/14:

«1) Συνιστά “παρατυπία” κατά την έννοια του άρθρου 1 του κανονισμού (ΕΚ) 2988/95 ή “παρατυπία” κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 7, του κανονισμού (ΕΚ) 1083/2006 η μη συμμόρφωση αναθέτουσας αρχής, που η ίδια είναι αποδέκτης επιδοτήσεως από τα διαρθρωτικά ταμεία, με τους κανόνες περί συνάψεως δημόσιας συμβάσεως εκτιμώμενης αξίας κάτω από το όριο που προβλέπεται στο άρθρο 7, στοιχείο α′, της οδηγίας 2004/18, κατά τη διαδικασία διαγωνισμού για τη σύναψη συμβάσεως με αντικείμενο την υλοποίηση του επιδοτούμενου έργου;

2) Πρέπει το άρθρο 98, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού 1083/2006 να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι οι δημοσιονομικές διορθώσεις από τα κράτη μέλη, σε περίπτωση που αυτές εφαρμόζονται σε δαπάνες που συγχρηματοδοτούνται από τα διαρθρωτικά ταμεία λόγω μη συμμορφώσεως με τους κανόνες περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων, αποτελούν διοικητικά μέτρα κατά το άρθρο 4 του κανονισμού 2988/95 ή αποτελούν διοικητικές κυρώσεις κατά το άρθρο 5, στοιχείο γ′, του ίδιου κανονισμού;

3) Σε περίπτωση που η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα είναι ότι οι δημοσιονομικές διορθώσεις από τα κράτη μέλη αποτελούν διοικητικές κυρώσεις, είναι εφαρμοστέα η κατά το άρθρο 2, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού 2988/95 αρχή της αναδρομικής εφαρμογής της λιγότερο δυσμενούς κυρώσεως;

4) Στην περίπτωση που λόγω μη τηρήσεως των κανόνων περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων οι δημοσιονομικές διορθώσεις εφαρμόζονται σε δαπάνες που συγχρηματοδοτούνται από τα διαρθρωτικά ταμεία, αντιτίθεται το άρθρο 2, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95 σε συνδυασμό με το άρθρο 98, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού 1083/2006, λαμβανομένων υπόψη επίσης των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, στο να εφαρμόσει κράτος μέλος δημοσιονομικές διορθώσεις διεπόμενες από εσωτερική ρύθμιση η οποία τέθηκε σε ισχύ σε χρόνο μεταγενέστερο εκείνου κατά τον οποίο έλαβε χώρα η προβαλλόμενη παράβαση των κανόνων περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων;»

29 Με απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου της 16ης Ιουλίου 2014 αποφασίστηκε η συνεκδίκαση των υποθέσεων C-260/14 και C-261/14 προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος στην υπόθεση C-260/14

30 Με το πρώτο ερώτημα στην υπόθεση C-260/14, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ’ ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95 και το άρθρο 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006 έχουν την έννοια ότι η μη συμμόρφωση αναθέτουσας αρχής, η οποία είναι αποδέκτης επιδοτήσεως από τα διαρθρωτικά ταμεία στο πλαίσιο διαδικασίας για τη σύναψη δημόσιας συμβάσεως εκτιμώμενης αξίας κάτω από το όριο που προβλέπεται στο άρθρο 7, στοιχείο α′, της

οδηγίας 2004/18, με τις διατάξεις του εθνικού δικαίου μπορεί να συνιστά, κατά τη διαδικασία συνάψεως της οικείας συμβάσεως, «παρατυπία» κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου 1, παράγραφος 2, ή του εν λόγω άρθρου 2, σημείο 7.

31 Καταρχάς επισημαίνεται ότι, καθόσον η αξία της επίμαχης στο πλαίσιο της κύριας δίκης συμβάσεως είναι σαφώς κατώτερη από το όριο του άρθρου 7, στοιχείο α', της οδηγίας 2004/18, η εν λόγω σύμβαση δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διαδικασιών που θεσπίζει οδηγία αυτή.

32 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι ο κανονισμός 2988/95 περιορίζεται στη θέσπιση γενικών κανόνων για τους ελέγχους και τις κυρώσεις προκειμένου να προστατευθούν τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης. Κατά συνέπεια, η ανάκτηση πόρων που χρησιμοποιήθηκαν εσφαλμένα πρέπει να γίνει βάσει άλλων διατάξεων, ήτοι, ενδεχομένως, βάσει τομεακών διατάξεων (βλ. απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, Somvao, C-599/13, EU:C:2014:2462, σκέψη 37 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

33 Οι τομεακές αυτές διατάξεις αποτελούν, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 46 των προτάσεών του, αντικείμενο του κανονισμού 1083/2006.

34 Ωστόσο, στο μέτρο που οι κανονισμοί 2988/95 και 1083/2006 αποτελούν τμήμα του ίδιου συστήματος διατάξεων, το οποίο εγγυάται τη χρηστή διαχείριση των κονδυλίων της Ένωσης και την προστασία των οικονομικών συμφερόντων αυτής, η έννοια της «παρατυπίας» κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95 και το άρθρο 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006 πρέπει να ερμηνεύεται ομοιόμορφα.

35 Κατόπιν της διευκρινίσεως αυτής, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, προκειμένου να ερμηνευθεί διάταξη του δικαίου της Ένωσης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνο το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2015, Sodiaal International, C-383/14, EU:C:2015:541, σκέψη 20 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

36 Επομένως, μολονότι από το γράμμα του άρθρου 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95 και του άρθρου 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006 προκύπτει ότι παρατυπία συνιστά η παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, εντούτοις μια τέτοια παρατυπία δεν αποκλείεται να απορρέει επίσης από παραβίαση του εθνικού δικαίου.

37 Συναφώς, πρέπει να γίνει δεκτό ότι στο μέτρο που οι επίμαχες στο πλαίσιο των κύριων δικών δράσεις χρηματοδοτήθηκαν από την Ένωση, το δίκαιο της Ένωσης έχει εφαρμογή επί των δράσεων αυτών. Στο πλαίσιο αυτό, η έννοια της παρατυπίας κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95 και το άρθρο 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006 πρέπει να θεωρηθεί ότι αφορά όχι μόνον οποιαδήποτε παραβίαση του εν λόγω δικαίου αλλά και την παράβαση των διατάξεων του εθνικού δικαίου οι οποίες συμβάλλουν στην ορθή εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης σχετικά με τη διαχείριση έργων που χρηματοδοτούνται από τα Ταμεία της Ένωσης.

38 Η ερμηνεία αυτή του όρου «παρατυπία» επιβεβαιώνεται από την εξέταση του κανονιστικού πλαισίου στο οποίο εντάσσεται, μεταξύ άλλων, το άρθρο 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006, καθώς και από τον επιδιωκόμενο με τον εν λόγω κανονισμό σκοπό.

39 Όσον αφορά, πρώτον, το κανονιστικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006, επισημαίνεται ότι ο σκοπός του εν λόγω κανονισμού, όπως αυτός προσδιορίζεται στο άρθρο του 1, είναι, μεταξύ άλλων, να ορίσει τις αρχές οι οποίες διέπουν τη διαχείριση, την παρακολούθηση και τον έλεγχο των δράσεων που ενισχύονται οικονομικά από το ΕΤΠΑ, με βάση τις συντρέχουσες αρμοδιότητες των κρατών μελών και της Επιτροπής.

40 Οι αρμοδιότητες αυτές διαχείρισης, παρακολούθησης και ελέγχου προσδιορίζονται στον τίτλο VI του κανονισμού 1083/2006, ενώ οι σχετικές με την οικονομική διαχείριση αποτελούν αντικείμενο των διατάξεων του τίτλου VII του εν λόγω κανονισμού, του οποίου το κεφάλαιο 2 αφορά τις οικονομικές διορθώσεις. Εξ αυτού σαφώς προκύπτει ότι εναπόκειται πρωτίστως στα κράτη μέλη να προβούν, ενδεχομένως, στις απαιτούμενες δημοσιονομικές διορθώσεις και, συνακόλουθα, να διασφαλίζουν ότι οι δράσεις είναι σύμφωνες μα το σύνολο των εφαρμοστέων κανόνων τόσο στο επίπεδο της Ένωσης όσο και σε εθνικό επίπεδο.

41 Όσον αφορά, δεύτερον, τον επιδιωκόμενο με τον κανονισμό 1083/2006 σκοπό, οι θεσπιζόμενοι στο πλαίσιο του εν λόγω κανονισμού κανόνες σκοπούν, μεταξύ άλλων, όπως αναφέρθηκε στη σκέψη 34 της παρούσας αποφάσεως, να διασφαλίσουν την τακτική και αποτελεσματική διαχείριση των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων με σκοπό την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης.

42 Ωστόσο, δεδομένου ότι δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο οι παραβιάσεις της εθνικής νομοθεσίας να θέτουν σε κίνδυνο την αποτελεσματικότητα της παρεμβάσεως των διαρθρωτικών ταμείων, ερμηνεία κατά την οποία οι εν λόγω παραβιάσεις δεν συνιστούν «παρατυπία» κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006 δεν εγγυάται την πλήρη υλοποίηση των σκοπών που ο νομοθέτης της Ένωσης επιδιώκει στον εν λόγω τομέα.

43 Υπό το πρίσμα των ανωτέρω παρατηρήσεων, ο όρος «παρατυπία» κατά το άρθρο 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006 καθώς και το άρθρο 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95 έχει την έννοια ότι αναφέρεται επίσης στην παράβαση των διατάξεων του εθνικού δικαίου που έχουν εφαρμογή στις υποστηριζόμενες από τα διαρθρωτικά ταμεία δράσεις.

44 Η ερμηνεία αυτή, εξάλλου, επιρρωννύεται από τον ορισμό της «παρατυπίας» που περιέχεται στο άρθρο 2, σημείο 36, του κανονισμού 1303/2013 ο οποίος κατήργησε, από 1ης Ιανουαρίου 2014, τον κανονισμό 1083/2006.

45 Συγκεκριμένα, ο ορισμός αυτός, που παρατίθεται στη σκέψη 11 της παρούσας αποφάσεως, στο εξής αφορά, κατά τρόπο ρητό, κάθε παραβίαση του ενωσιακού δικαίου ή του σχετικού με την εφαρμογή του εθνικού δικαίου. Η ως άνω διευκρίνιση σχετικά με την παραβίαση του εθνικού δικαίου, θεωρούμενη υπό το πρίσμα των προεκτεθέντων, αποσαφηνίζει το περιεχόμενο της κατά το άρθρο 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006 έννοιας της «παρατυπίας» (βλ., υπό την έννοια αυτή, a contrario, απόφαση της 7ης Απριλίου 2016, PARTNER Apelski Dariusz, C-324/14, EU:C:2016:214, σκέψεις 90 και 91).

46 Επομένως, στο πρώτο ερώτημα στην υπόθεση C-260/14 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/95 και το άρθρο 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006 έχουν την έννοια ότι η μη συμμόρφωση αναθέτουσας αρχής, η οποία είναι αποδέκτης επιδοτήσεως από τα διαρθρωτικά ταμεία στο πλαίσιο διαδικασίας για τη σύναψη δημόσιας συμβάσεως εκτιμώμενης αξίας κάτω από το όριο που προβλέπεται στο άρθρο 7, στοιχείο α', της οδηγίας 2004/18, με τις διατάξεις του εθνικού δικαίου μπορεί να συνιστά, κατά τη διαδικασία συνάψεως της οικείας συμβάσεως, «παρατυπία» κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου 1, παράγραφος 2, ή του εν λόγω άρθρου 2, σημείο 7, υπό την προϋπόθεση ότι η μη συμμόρφωση αυτή ζημιώνει ή ενδέχεται να ζημιώσει τον προϋπολογισμό της Ένωσης με τον καταλογισμό αδικαιολόγητης δαπάνης.

Επί του δεύτερου ερωτήματος στην υπόθεση C-260/14 και του πρώτου ερωτήματος στην υπόθεση C-261/14

47 Με το δεύτερο ερώτημα στην υπόθεση C-260/14 και το πρώτο ερώτημα στην υπόθεση C-261/14, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν το άρθρο 98, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού 1083/2006 έχει την έννοια ότι οι δημοσιονομικές διορθώσεις από τα κράτη μέλη, σε περίπτωση που αυτές εφαρμόζονται σε δαπάνες που συγχρηματοδοτούνται από τα

διαρθρωτικά ταμεία, λόγω μη συμμορφώσεως με τους κανόνες περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων, αποτελούν διοικητικά μέτρα κατά το άρθρο 4 του κανονισμού 2988/1995 ή, αντιθέτως, διοικητικές κυρώσεις κατά το άρθρο 5, στοιχείο γ', του ίδιου κανονισμού.

48 Καταρχάς επισημαίνεται ότι, κατά το γράμμα του άρθρου 98, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 1083/2006, οι δημοσιονομικές διορθώσεις, στις οποίες τα κράτη μέλη οφείλουν να προβαίνουν οσάκις διαπιστώνουν παρατυπίες σε σχέση με πράξεις και επιχειρησιακά προγράμματα, συνίστανται στην ακύρωση του συνόλου ή μέρους της δημόσιας συνεισφοράς του οικείου επιχειρησιακού προγράμματος. Επιπροσθέτως, κατά το άρθρο 98, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του εν λόγω κανονισμού, τα κεφάλαια από τα Ταμεία που αποδεσμεύονται με τον τρόπο αυτόν μπορούν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να επαναχρησιμοποιούνται από το οικείο κράτος μέλος.

49 Εν συνεχεία, πρέπει να σημειωθεί ότι από το ίδιο το γράμμα της προπαρατεθείσας διατάξεως, σε συνδυασμό με το άρθρο 4, παράγραφος 1, πρώτη περίπτωση, του κανονισμού 2988/95, προκύπτει ότι οι δημοσιονομικές διορθώσεις στις οποίες τα κράτη μέλη οφείλουν να προβαίνουν οσάκις διαπιστώνουν παρατυπίες σε σχέση με πράξεις και επιχειρησιακά προγράμματα, σκοπούν στην αφαίρεση του αδικαιολογήτως αποκτηθέντος από τους οικείους οικονομικούς φορείς οφέλους, μεταξύ άλλων με την υποχρέωση επιστροφής των αδικαιολογήτως εισπραχθέντων ποσών.

50 Τέλος, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 105 των προτάσεών του, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως διευκρινίσει ότι η υποχρέωση επιστροφής οφέλους που αποκτήθηκε αδικαιολογήτως μέσω μη σύννομης πρακτικής δεν συνιστά κύρωση, αλλά απλώς συνέπεια της διαπιστώσεως ότι δεν συνέτρεχαν οι αναγκαίες προϋποθέσεις για τη λήψη του οφέλους το οποίο απορρέει από την ενωσιακή ρύθμιση, οπότε το όφελος αποκτήθηκε χωρίς νόμιμη αιτία (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, Pometon, C-158/08, EU:C:2009:349, σκέψη 28, της 17ης Σεπτεμβρίου 2014, Cruz & Companhia, C-341/13, EU:C:2014:2230, σκέψη 45 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, καθώς και της 18ης Δεκεμβρίου 2014, Somvao, C-599/13, EU:C:2014:2462, σκέψη 36). Το γεγονός, του οποίου μνεία γίνεται στις αποφάσεις περί παραπομπής, ότι το απόλυτο ποσό που πρέπει να επιστραφεί ενδέχεται, σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, να μην συμπίπτει πλήρως με τη ζημία που υπέστησαν πράγματι τα διαρθρωτικά ταμεία δεν δύναται να θέσει εν αμφιβόλω το συμπέρασμα αυτό.

51 Επομένως, από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι στο δεύτερο ερώτημα στην υπόθεση C-260/14 και στο πρώτο ερώτημα στην υπόθεση C-261/14 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 98, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού 1083/2006 έχει την έννοια ότι οι δημοσιονομικές διορθώσεις από τα κράτη μέλη, σε περίπτωση που αυτές εφαρμόζονται σε δαπάνες που συγχρηματοδοτούνται από τα διαρθρωτικά ταμεία, λόγω μη συμμορφώσεως με τους κανόνες περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων, αποτελούν διοικητικά μέτρα κατά την έννοια του άρθρου 4 του κανονισμού 2988/95.

Επί του τρίτου ερωτήματος στην υπόθεση C-260/14 και του δεύτερου ερωτήματος στην υπόθεση C-261/14

52 Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που δόθηκε στο αιτούν δικαστήριο με τη σκέψη 51 της παρούσας αποφάσεως, παρέλκει η απάντηση στο τρίτο ερώτημα στην υπόθεση C-260/14 και στο δεύτερο ερώτημα στην υπόθεση C-261/14.

Επί του τέταρτου ερωτήματος στην υπόθεση C-260/14

53 Με το τέταρτο ερώτημα στην υπόθεση C-260/14 το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν, υπό τις περιστάσεις της υποθέσεως της κύριας δίκης, οι αρχές της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης αντιτίθενται στο να εφαρμόσει κράτος μέλος

δημοσιονομικές διορθώσεις διεπόμενες από εσωτερική ρύθμιση η οποία τέθηκε σε ισχύ σε χρόνο μεταγενέστερο εκείνου κατά τον οποίο έλαβε χώρα η προβαλλόμενη παράβαση των κανόνων περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων.

54 Συναφώς, από πάγια νομολογία απορρέει ότι, όταν τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέτρα με τα οποία θέτουν σε εφαρμογή το δίκαιο της Ένωσης, υποχρεούνται να τηρούν τις γενικές αρχές του δικαίου αυτού, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται ιδίως η αρχή της ασφάλειας δικαίου και η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2015, A2A, C-89/14, EU:C:2015:537, σκέψεις 35 και 36 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

55 Εξάλλου, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά την ίδια νομολογία, καίτοι η αρχή της ασφάλειας δικαίου δεν επιτρέπει την αναδρομική εφαρμογή ενός κανονισμού, ήτοι σε κατάσταση που έχει διαμορφωθεί προ της ενάρξεως ισχύος του, τούτο δε ανεξάρτητα από τις ευνοϊκές ή δυσμενείς συνέπειες που η εν λόγω εφαρμογή μπορεί να έχει για τον ενδιαφερόμενο, η ίδια αρχή απαιτεί κάθε πραγματική κατάσταση να εκτιμάται κατά κανόνα, εκτός αντίθετης ρητής μνείας, βάσει των ισχυόντων κανόνων δικαίου. Εντούτοις, καίτοι η νέα νομοθεσία ισχύει μόνο για το μέλλον, αυτή έχει εφαρμογή, πλην παρεκκλίσεως, επί των μελλοντικών αποτελεσμάτων καταστάσεως δημιουργηθείσας υπό το κράτος της παλαιάς νομοθεσίας (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2015, A2A, C-89/14, EU:C:2015:537, σκέψη 37 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

56 Ομοίως, όπως προκύπτει από την ίδια ως άνω νομολογία, το πεδίο εφαρμογής της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης δεν μπορεί να διευρυνθεί τόσο ώστε να παρακωλύεται γενικά η εφαρμογή των νέων ρυθμίσεων επί των μελλοντικών αποτελεσμάτων καταστάσεων που έχουν δημιουργηθεί υπό το κράτος προγενέστερης ρυθμίσεως (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2015, A2A, C-89/14, EU:C:2015:537, σκέψη 38 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

57 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι στο τέταρτο ερώτημα στην υπόθεση C-260/14 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι οι αρχές της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης δεν αντιτίθενται στο να εφαρμόσει κράτος μέλος δημοσιονομικές διορθώσεις διεπόμενες από εσωτερική ρύθμιση η οποία τέθηκε σε ισχύ σε χρόνο μεταγενέστερο εκείνου κατά τον οποίο έλαβε χώρα η προβαλλόμενη παράβαση των κανόνων περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων, υπό την προϋπόθεση ότι πρόκειται για την εφαρμογή νέας ρυθμίσεως επί των μελλοντικών αποτελεσμάτων καταστάσεων που έχουν δημιουργηθεί υπό το κράτος της προγενέστερης ρυθμίσεως, πράγμα που απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των κρίσιμων στο πλαίσιο της κύριας δίκης περιστάσεων.

Επί των δικαστικών εξόδων

58 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) **Το άρθρο 1, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 2988/95 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1995, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και το άρθρο 2, σημείο 7, του κανονισμού (ΕΚ) 1083/2006 του Συμβουλίου, της 11ης Ιουλίου 2006, περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) 1260/1999, έχουν την έννοια ότι η μη συμμόρφωση αναθέτουσας αρχής, η οποία είναι αποδέκτης επιδοτήσεως από τα διαρθρωτικά ταμεία στο πλαίσιο διαδικασίας για τη σύναψη δημόσιας συμβάσεως εκτιμώμενης αξίας κάτω από το**

όριο που προβλέπεται στο άρθρο 7, στοιχείο α′, της οδηγίας 2004/18/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 2004, περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης δημόσιων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 1422/2007 της Επιτροπής, της 4ης Δεκεμβρίου 2007, με τις διατάξεις του εθνικού δικαίου μπορεί να συνιστά, κατά τη διαδικασία συνάψεως της οικείας συμβάσεως, «παρατυπία» κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου 1, παράγραφος 2, ή του εν λόγω άρθρου 2, σημείο 7, υπό την προϋπόθεση ότι η μη συμμόρφωση αυτή ζημιώνει ή ενδέχεται να ζημιώσει τον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τον καταλογισμό αδικαιολόγητης δαπάνης.

2) **Το άρθρο 98, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού 1083/2006 έχει την έννοια ότι οι δημοσιονομικές διορθώσεις από τα κράτη μέλη, σε περίπτωση που αυτές εφαρμόζονται σε δαπάνες που συγχρηματοδοτούνται από τα διαρθρωτικά ταμεία, λόγω μη συμμορφώσεως με τους κανόνες περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων, αποτελούν διοικητικά μέτρα κατά την έννοια του άρθρου 4 του κανονισμού 2988/95.**

3) **Οι αρχές της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης δεν αντιτίθενται στο να εφαρμόσει κράτος μέλος δημοσιονομικές διορθώσεις διεπόμενες από εσωτερική ρύθμιση η οποία τέθηκε σε ισχύ σε χρόνο μεταγενέστερο εκείνου κατά τον οποίο έλαβε χώρα η προβαλλόμενη παράβαση των κανόνων περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων, υπό την προϋπόθεση ότι πρόκειται για την εφαρμογή νέας ρυθμίσεως επί των μελλοντικών αποτελεσμάτων καταστάσεων που έχουν δημιουργηθεί υπό το κράτος της προγενέστερης ρυθμίσεως, πράγμα που απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των κρίσιμων στο πλαίσιο της κύριας δίκης περιστάσεων.**

(υπογραφές)